

'Oku Lau Foki mo e Mātu'á

Ko e tokoni'i ho'o tamá 'i he - Laú

Ko e taha e ngaahi fuofua a'usia 'a e fānaú 'i he mata'ifiká ko e "lau". 'Oku kamata e laú 'i ha ako ha ngaahi sīpinga 'o e ngaahi fo'ileá, hangē pē ha hiva pe talanoa ma'ae fānaú 'oku fakaiku ongo tatau. 'I he fakalalakaka e lau 'a e fānaú, 'oku kamata leva kenau fakafekau'aki a ngaahi fo'ileá ki ha lahi 'o ha me'a pe mata'ifika 'o ha ngaahi me'a.

'Oku anga fēfē 'a e ako 'a e fānaú ke lau mo ngaue'aki 'a e ngaahi mata'ifiká?

'Oku ako 'a e fānaú ki he sīpinga lau 'oe ngaahi fo'ileá 'i hono toutou lea'aki'. 'I he kamatá, 'e ala 'i ai ha avaava 'i he sīpingá 'i ha li'aki 'e he ki'i tamasi'i/ta'ahiné ha mata'ifika 'i he hokohokó, pe 'e ala fa'u fo'ou 'e he ki'i tamasi'i/ta'ahiné ha ngaahi mata'ifika. 'Oku fa'a hoko 'a e fanongo ki ha ki'i tamasi'i/ta'ahine 'oku ne pehē uanoa- hongofulu hili 'e ne lau ki he ua-hivá.

Kaekehe, ko hono manatu'i 'oe ngaah fo'ilea ki he mata'ifika taki taha 'i he hokohoko totonú koe konga pē ia 'i he founga 'oe laú. Ke "lau", 'e fiema'u 'e he fānaú ke fakatatau e lau fo'ilea 'oe mata'ifiká moe lahi totonu 'oe "ngaahi me'á".

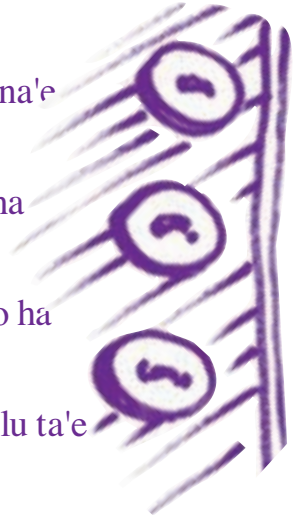
'Oku totonu ke 'oange ke lahi e ngaahi faingamālie 'oe fānaú kenau ako mo fekumi ai ki he lau e ngaahi kulupú mo e fa'u e ngaahi kulupú. 'Oku toe fiema'u foki 'e he fānaú kenau fakatokanga'i mo lauhingoa e ngaahi mata'ifiká.

'Oku Lau Foki mo e Mātu'á

Ko e hā e me'a te ke lava 'o fai 'i 'api'?

- Lau mo ho'o tamá 'a e lahi 'oe fakama'ú 'i ho'o fakama'u ha kofu-māfana pe ko ha sote.
- Faka'ai'ai ho'o tamá ke ne lau 'a e lahi 'oe pine tau-fō na'e ngāue'aki ke tau e foó.
- Lau e lahi 'oe manga mei he matapā mu'á ki he puha meili'.
- Lau e lahi e fua'i-moa 'i ha puha, toe lau hili hano to'o ha ni'ihī.
- Lau e tu'olahi ho'o mo felī'aki mo ho'o tamá ha fo'ipulu ta'e tō.
- Lau mo talanoa ki ha ngaahi talanoa mo ha ngaahi lea fakaiku ongo tatau 'oku ngāue'aki e ngaahi mata'ifiká.
- Hiva ha ngaahi hiva mo ha ngaahi hiva-fakaiku- ongo-tatau 'oku kau ai ha ngaahi mata'ifika hangē ko e Five Little Ducks moe Baa Baa Black Sheep.
- Tuku ke lau ho'o tamá ki he ngata'anga te ne lavá pea ke faka'ai'ai leva ke kau atu mo ko e 'i ho'o hoko atu e laú.
- Kole ki ho'o tamá ke kamata lau mei ha mata'ifika 'oku 'ikai ko e taha. 'E tokoni 'eni kiate kinautolu 'i he taimi 'oku nau fiema'u ai ke tānaki fakataha ha kulupu 'e ua pea lava 'o kamata lau mei he kulupu lahiangé.
- 'Eke ki ho'o tamá ke ne talaatu 'a e mata'ifika kimu'a mo kimui 'i ha mata'ifika. Te ke ta'u fiha 'i he ta'u kaha'ú ? Na'a ke ta'u fiha 'i he ta'u kuo 'osí'?
- Kole ki ho'o tamá ke 'oatu fakafe'unga 'a e peleti, ipu, hele moe alā me'a pehé ki he toko taha taki taha 'i he taimi seti 'oe tēpilé.
- Va'inga'aki e ngaahi keimi hangē ko e Dominoes, Snakes and Ladders, ngaahi keimi pele pe keimi papa 'oku kau ai ha fo'i taisi 'oku 'i ai hano kupesi toti. 'E tokoni 'eni ki ho'o tamá ke ne fakatokanga'i e ngaahi sīpingá mo lau. Liliu e fo'i taisi' ki ha fo'i taisi 'oku 'asi ai e ngaahi mata'ifiká ke tokoni ki ho'o tamá he laú moe fakatokanga'i e ngahai mata'ifiká.

'Oku Lau Foki mo e Mātu'á

- Tānaki mo fakakalakalasi ha ngaahi nge'esi fingota. Lau pe 'oku fiha 'i he kulupu taki taha.
- Sio pea lea'aki e ngaahi mata'ifika 'i he ngaahi peleti laiseni' moe ngaahi faka'ilonga halá.
- Kole ki ho'o tamá ke tokoni atu 'i hono lau e ngaahi kongá 'i hono tofi ha me'a tokoni hangē ko ha fo'i pai, quiche, fo'i'akau pe sanuisi.
- Fa'u ha ngaahi loto'ā faama mei ha ngaahi nge'esi puha. Lau mo ho'o tamá 'a e tokolahi 'oe fanga monumanu va'ingá 'i he'ene tuku kinautolu ki he loto'ā taki taha. 'Eke e ngaahi fehu'i hangē koe: Ko e loto'ā fē 'oku tokolahi taha ai e fanga monumanú? Hili hono tuku ha fanga monumanu 'i ha loto'ā, ki'i ta'ofi pea toki hoko atu e laú 'i ha'o toe tānaki atu.
- Tokoni ki ho'o tamá ke ne manatu'i ho'o fika telefoni' pea ke ne lomi e ngaahi me'a-lomi totonu 'i he telefoni'.